

Kısa Yazılar

Uluslararası “Dinî ve Felsefî Metinler: XXI. Yüzyılda Yeniden Okuma Anlama ve Algılama” Sempozyumu
20-21 Ekim 2011, İstanbul

Uluslararası “Dinî ve Felsefî Metinler: XXI. Yüzyılda Yeniden Okuma, Anlama ve Algılama” Sempozyumu İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin öncülüğünde ve Sultanbeyli Belediyesi’nin desteğiyle 20-21 Ekim 2011 tarihinde İstanbul’da düzenlendi. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Şinasi Gündüz ve Sultanbeyli Belediye Başkanı Sayın Hüseyin Keskin’in böyle önemli bir organizasyonun sorumluluğunu üstlenmiş olmaları düşünce dünyası açısından kayda değer bir öneme sahiptir. Sempozyumun koordinatörlüğünü daha önce 2008 yılında Sivas’taki Uluslar Arası İbn Rüşd Sempozyumunu düzenleyen İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Felsefe Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Bayram Ali Çetinkaya yaptı. Her iki sempozyuma katılan biri olarak, gerek ele alınan konu, gerek konunun işlenişi için belirlenen alt başlıklar ve gerekse de organizasyon açısından Bayram Ali Çetinkaya’nın her iki sempozyumda çok önemli işler ortaya koyduğunu söyleyebilirim. Dinî ve Felsefî Metinler Sempozyumu elbette bir önceki sempozyumdan bir adım daha ilerideydi.

Uluslar Arası Dinî ve Felsefî Metinler Sempozyumu, alt başlığında amacını ifade ediyordu: “XXI. Yüzyılda dinî ve felsefî metinleri yeniden okuma, anlama ve algılama.” Sempozyuma baktığımızda üç önemli konunun dikkat çektiği görülmektedir. Bunlardan birincisi “dinî metinler”, ikincisi “felsefî metinler” ve üçüncüsü ise bu iki konuyu “yeniden okuma, anlama ve algılama.” Prof. Dr. Süleyman Hayri Bolay başta olmak üzere birçok katılımcının da belirttiği gibi, bu sempozyumun konusu sadece dinî metinler veya sadece felsefî metinler olsaydı eksik olurdu. Dolayısıyla dinî ve felsefî metinlerin ele alınmış olması çok önemli bir tespit olarak görülmektedir. Neden her iki konunun seçilmiş olması önemlidir? Bilindiği üzere İslam düşünce dünyasında sadece dinî metinler (Tefsir, Hadis, Fıkıh, Akaid gibi alanlarla ilgili), sadece felsefî metinler ve hem dinî hem felsefî metinler ortaya koyan düşünürlerimiz bulunmaktadır. Dolayısıyla sadece dinî, sadece felsefî ve hem dinî hem felsefî metin olmak üzere üç tür metinle karşı karşıya bulunmaktayız. Bu üç türden eser veren İslam düşünürlerine Gazali, Fahrettin Razi ve İbn Rüşd örnek verilebilir. Ancak sadece felsefî ve hem dinî hem felsefî metinler bırakan düşünürlerin sayısı oldukça çoktur ve neredeyse bütün İslam filozofları (Fârâbî, İbn Sina, Gazali, İbn Bacce, İbn Tufeyl, İbn Rüşd, Sühreverdi, Sadruddin Şirazi vb.) ve tasavvuf felsefesi yapan düşünürler (Hallac, İbn Arabi, İbn Seb’în vb.) buna örnek verilebilir. Bu konunun ayrıntılarına ve tartışmalarına girmek mümkünse de neticede söylenecek söz şudur: İslam düşünce dünyasında felsefe ile din iç içe ele alınmış, işlenmiş ve yazılmıştır. Dolayısıyla kültürümüzde din ile felsefe, olumlu ya da olumsuz bakış açısıyla sürekli biçimde birlikte irdelenmiştir. Bu nedenle dinî metinlerle felsefî metinleri birbirinden bağımsız değerlendirmenin büyük bir eksiklik olacağı açıktır. Bu durum batı düşünce dünyası için de söz konusudur. Sokrates’ten tutalım da B. Russell’a kadar din, kabul edilme veya reddedilme biçiminde bir şekilde felsefî metinlere dâhil edilmiştir. Kendisine filozof diyebileceğimiz hemen hemen tüm batılı düşünürlerde Tanrı ve Tanrı’yla ilgili sorunlar bir problem olarak ele alınmıştır. İlk çağdan Platon, Aristoteles ve Plotinos gibi; Ortaçağ dü-

şünürlerinin tümü; Rönesans araştırmacıları ve sonrasında gelen Descartes, Spinoza, Hobbes, Locke, Berkeley, Hume; Fransız aydınlanmacılar, Alman İdealizmi, Kant, Hegel ve Nietzsche'ye kadar ve sonrasındaki birçok filozofun metinleri sadece ve sadece felsefî metin olarak nitelendirilemez. Bu metinlerde din ve Tanrı, reddedilse bile, bir biçimde araştırılmış, incelenmiş ve sorgulanmıştır. Öyleyse metinlerin dinî ve felsefî olarak birlikte sempozyum konusu yapılması önemli bir tespittir.

Sempozyumun diğer konusu, bu üç tür metne yönelik bakışı açısını içermektedir: "Yeniden okuma, anlama ve algılama." Değişen dünyanın, insanı ve bakışını değiştirdiği inkâr edilemez bir gerçektir. Bu nedenle XXI. yüzyıl gibi teknolojik, sosyolojik, psikolojik ve etik birçok yeniliği barındıran bir dönemin insanların, kendilerinden öncekilerin bırakmış olduğu kültür mirasını yeniden okuması, anlaması ve algılaması kayda değer bir husustur. Bu açıdan dinî ve felsefî metinlerin yeniden okunması, anlaşılması ve algılanması, bir takım yeni yorumlar öne sürmek kadar metodolojik bazı tespitleri de beraberinde getirecektir. Sempozyumun bu açıdan birçok yeni fikir ve düşüncenin ileri sürülmesi noktasında önemli fırsatlar sağladığını söyleyebiliriz.

Bu bağlamda sempozyum program ve içeriğine bakıldığında, sunulan tebliğlerde altı çizilmesi gereken bir çok problemin ele alındığını görmek mümkün oldu. "Din ve Akıl Bağlamında Felsefe" konulu açılış oturumunun ilk söz sahibi olan Süleyman Hayri Bolay'ın sorduğu şu soru önemliydi: "Felsefî Metinleri Dinî Açıdan, Dinî Metinleri de Felsefî Açıdan Okumak Mümkün Müdür?" Tebliğ başlığını da oluşturan bu soru, hem felsefî açıdan hem de dinî açıdan metinleri yeniden okuyanlar için vizyon sağlayacak nitelikte görünmektedir. Bolay, tebliğinde metinleri anlama ile ilgili önemli iki ön yargıya dikkat çekti. Bu önyargılardan biri kutsal metinleri en iyi anlayanların o kutsala inananlar olduğu iddiası; diğeri ise felsefî metinleri anlamak için ateist bir bakışa sahip olmak gerektiği tezi. Özellikle ülkemizde yaygın olan bu iki iddiayı Bolay, eleştirdi ve makul görmedi. Aynı oturumda ansiklopedik

metin olarak kabul edilen İhvan-ı Safa *Risaleler*'inin bilimsel ve entelektüel anlamını Bayram Ali Çetinkaya sorguladı. Çetinkaya, tebliğinde, günümüzde bile bu metinleri anlamada sıkıntılar yaşadığını, bu sıkıntıları aşmak için nelerin yapılması gerektiği konusunda önerilerde bulundu. Mehmet Bayraktar ise dinî-felsefî metinler bırakan iki önemli ismi, İbn Sina ve Spinoza'yı seçerek bunları yeniden okuma bağlamında dinî-felsefî metinleri anlamak için beş ilke ileri sürdü. Bu ilkeler metnin gramatik boyutundan başlayıp anlayanın kendisini sorgulamasına kadar uzanıyordu. Ahmet Erhan Şekerci ise felsefî metnin yeniden okunmasına John Locke'taki tolerans kavramını örnek seçti ve bunu bir takım tespitlerle birlikte günümüzle ilişkilendirdi.

Toplam yirmi oturumun gerçekleştiği sempozyumda farklı ülkelerin değişik üniversitelerinden çok sayıda bilim adamı da katıldı. "Modernite ve Gelenek Bağlamında Dinin Yansımalarını Yeniden Okumak" başlıklı ikinci oturumda Bosna Hersek, Avustralya, Rusya ve İran'dan katılımcılar yer aldı. Bu oturumda kendisi de Sabii olan Sydney Üniversitesi'nden Brikha Nasroraia'nın tebliği "Sabii Mandeizminde Kutsal Metinler ve Ezoterik Âdetler" adını taşıyordu ve ilginç tespitler barındırıyordu. Tahran Üniversitesi'nden Muhammed Müctehid Şebüsteri ise "Modern Kur'an Hermeneutiğine Doğru İlk Adım" adlı tebliğinde Kur'an'ın vahyin kendisi olduğunu söylemek yerine Kur'an'ın vahyin meyvesi olduğunu söylemenin daha doğru olabileceğini ileri sürdü. Bu iddia doğal olarak birçok tartışmayı beraberinde getirdi. Birinci günün son oturumunda Kur'an, hadisler, bunlar üzerine yazılmış eserlerin yeniden okunması ve yeni ve eski metotlar ele alındı. Son dönemin alevlenen bir tartışması olan "Peygamber Şimdi Yaşasaydı..." söylemini Mustafa Ertürk ele aldı. Yine Kur'an okumalarının önemli bir parçasını oluşturan tefsir okumalarının keyfiyetiyle ilgili olarak son dönem Kur'an yorumcularının nasıl okunması gerektiğini İsmail Çalışkan inceledi.

Sempozyumun en yoğun gününü oluşturan ikinci gününde, dinî ve felsefî metinleri okuma ve anlamayla ilgili çok sayıda tebliğ

sunuldu. Felsefî metinlerin okunma yöntemiyle ilgili olarak Ömer Bozkurt'un "Felsefî Metinlerin Anlaşılmasında Filozof Öğrenci İlişkilerinin Önemi", Ali Öztürk'ün "Bilimlerde Metin Yazıcılığı Üzerine Meta-Matematiksel Bir Model Denemesi", Şahin Efil'in "Pozitivist Felsefeyi İslam Düşüncesine Eklemlenmek", Esat Burak Şaman'ın "Levinas'ın Talmud Okumaları Bağlamında Dinî Metin ve Filozof İlişkisi", Özcan Hıdır'ın "Oryantalistik Metodolojilerin Günümüzde İslami Metinleri Yeniden Okumadaki Etkisi", İsmail Demirezen'in "Tüketim Toplumunda Dinî Metinlerin Yeniden Anlaşılması", Hüseyin Karaman'ın "21. Yüzyılda Ebubekir er-Razi'yi Nasıl Okumalıyız", Mahmut Ebu'l-Huda el-Huseyin'in "Sufilik ve Felsefe; Benzer Dil, Farklı Kontekst" adlı tebliğleri felsefî yönü ağır basan tebliğlerdi. Hermeneoutiksel bakışları da içeren bu tebliğler farklı ve dikkat çeken iddialarla öne çıktı.

Bunlarla birlikte sempozyumun ikinci gününde özellikle dinî metinlerin okunma ve anlaşılmasıyla ilgili tebliğlerin ağırlıklı yer aldığını söyleyebiliriz. Ancak bu tebliğlerin, bu tür metinleri salt dinî bağlamda ele almış olduğunu söyleyemeyiz. Zira sosyoloji, siyaset ve din ilişkileri bağlamında bir takım tespitleri barındıran tebliğler de vardı: Bu anlamda Osman Özsoy, yeni dönemde din adamı profilini, Muhammed Veysel Bilici modern dünyada dindarlık ve vatandaşlık ilişkisini, Suudi Arabistan'dan katılan Abdullah Hamidaddin ise "Suudi Arabistan'da Dinin Merkezden Çıkarılması" konularını tebliğlerinde değerlendirdiler. Geriye kalan tebliğler daha çok teknik bir takım problemleri ele almaktaydı. Örneğin, Mahmut Ay işârî tefsiri yeniden düşünmeyi, Abdülcelil Bilgin Kur'an'ı Türkçe çevirisiyle okurken karşılaşılan anlama ve algılama eksikliklerinin temel nedenlerini, Ali Durusoy Kur'an'daki "kelime" lafzı üzerine yeni bazı tespitleri, Mustafa Doğan Karacoşkun üç kıssanın Eric Fromm'un Eski Ahit okumaları bağlamındaki değerlendirmeleri, Yakup Coştu küreselleşme sürecinde klasik metinlerin yeniden okunmasını, Şamil Öcal din, modernizm ve geleneğin Ali Şeriatî'deki yeniden okunuşunu, Fazlı Arslan İslam/doğu müzik metinlerini yeniden okumayı, Talip Özdeş Maturidî'yi nasıl okumamız gerektiğini, Yusuf Alemdar Os-

manlı'nın sonu Cumhuriyetin başında yaşamış bir Türk aydını olan Abdurrahman Aygün'ün Barnaba İncil'ini değerlendirmesini, Bilal Kemikli Şun'ullah-ı Gaybî örneğiyle sufi şairin anlam düzeylerine ilişkin mülahazalarını konu edindi.

Elbette sempozyumda burada ismini zikrettiğimiz tebliğlerin dışında başkaca tebliğler de vardı. Bu tebliğler de gerçekten önemli yorumlar ve tespitler içermekteydi. Ancak dikkate sunulması gereken bir hususun altının çizilmesi gerekir ki o da ülkemiz katılımcılarının sundukları tebliğlerin ülke dışından katılanlarınkinden daha etkileyici olduğudur. Bu etkileycilik, tebliğin hazırlanması, içeriğinin yeni bir takım tespitler içermesi ve problematik olarak ele alınmış olmasıyla kendisini gösterdi. Bu iddiamız, tebliğler kitap haline gelince okuyucular tarafından da desteklenebilecektir.

Nihayetinde düşünce dünyasına hizmet eden önemli bir sempozyumun daha İstanbul'da gerçekleştiğini söylemek gerekir. Sempozyumlar zahmetli organizasyonlardır. Bu tür organizasyonların iki yönü vardır: Birincisi akademik, ikincisi ise finansal. Akademik yönünü Başta Prof. Dr. Şinasi Gündüz ve sempozyum koordinatörü Prof. Dr. Bayram Ali Çetinkaya yönetimindeki hazırlama komitesi, finansal yönünü ise Sultanbeyli Belediye Başkanı Hüseyin Keskin üstlendi. Her iki iş de kutlu birer iştir. Birinin eksikliğinin sempozyumun ortaya çıkışını engelleyeceğini belirtmek gerekir. Dolayısıyla bize düşen, her iki yönün sorumlularına böyle bir hizmeti düşünce dünyasına sunduklarından dolayı teşekkür etmek ve saygılar sunmaktır.

Ömer BOZKURT

(Yrd. Doç. Dr., Çankırı Karatekin Ü. Edebiyat Fak.)

